

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ДО ВИКОНАННЯ СПЕЦИФІЧНИХ ПРОФЕСІЙНИХ ФУНКЦІЙ

Самсутіна Н.М.

Бердянський державний педагогічний університет

У науковій статті окреслено специфічні функції учителя фізичної культури, серед яких функція допомоги і страховки при виконанні учнями фізичних вправ, здоров'язбережувальна, профілактична та суддівська; визначено доцільність підготовки майбутніх учителів фізичної культури до їх виконання, обґрунтовано необхідність удосконалення змісту підготовки майбутніх учителів фізичної культури до виконання специфічних професійних функцій, що реалізується у забезпеченні здобувачу вищої освіти вільного вибору навчальних дисциплін студентів.

Ключові слова: майбутні учителі фізичної культури, підготовка, специфічні професійні функції, дисципліни вільного вибору студентів.

The scientific article outlines the specific functions of the teacher of physical culture, among which the function of assistance and insurance when performing students physical exercises, healthcare, preventive and judicial; the expediency of preparing future teachers of physical culture for their implementation was determined, the necessity of improving the content of the training of future teachers of physical culture to perform specific professional functions, which is realized in providing the higher education student with the free choice of educational disciplines of students is substantiated.

Key words: future teachers of physical culture, preparation, specific professional functions, disciplines of free choice of students.

Вступ. На сучасному етапі реформування української школи важливу роль відіграє професійне та особисте зростання учителя, тому визначено принципово нові завдання для закладів вищої освіти щодо підготовки учителів нової генерації. Одним із завдань є удосконалення підготовки майбутніх учителів фізичної культури, вирішення якого потребує застосування нових підходів, розробки відповідних навчальних технологій, диференціації форм та методів навчання, розширення міжпредметних взаємозв'язків професійно орієнтованих дисциплін.

Важливим аспектом підготовки майбутніх учителів фізичної культури є формування компетентностей, необхідних для реалізації професійних функцій.

Метою нашого дослідження є окреслення специфічних функцій учителя фізичної культури, визначення доцільності та обґрунтування змісту удосконалення підготовки майбутніх учителів фізичної культури до їх виконання.

Методи дослідження: аналіз психолого-педагогічної і методичної літератури, синтез, порівняння, узагальнення, конкретизація, класифікація, систематизація, анкетування.

Результати дослідження. Н. Волкова вважає, що “у професійній діяльності педагога реалізуються такі функції, як термінальні (навчальна, виховна розвивальна, функція життєзабезпечення, функція соціалізації), тактичні (інформативна, смислоутворювальна, діагностична, індивідуалізаційна, спонукальна, прогностична, культурологічна, психотерапевтична, рекреаційна), операціональні (функції вимірювання та оцінювання, методична, управлінська, координаційна, функція

самоствердження функція формоутворень)” [1, с. 470]. Автор зазначає, що “у цій сукупності функцій втілюються основні напрями педагогічної роботи вчителя (викладацька, виховна, дослідницька тощо)”.

Розглянемо функції, які повинні реалізуватися у професійній діяльності учителя фізичної культури. Аналіз літератури з фізичної культури свідчить про те, що науковці виокремлюють різні функції.

Б. Шиян поділяє педагогічні функції учителя фізичної культури на дві групи. Автор вважає, що “до першої групи входять орієнтаційна, розвиваюча, мобілізуюча та інформаційна функції. До другої групи (організаційно-структурних) функцій входять такі педагогічні функції: конструктивна, організаторська, комунікативна і гностична (дослідницька)” [5, с. 210].

А. Забора виявив “освітню функцію (інформативну функцію) учителя фізичної культури, що реалізується через озброєння учнів теоретичними знаннями про предмет фізичної культури, уміннями і навичками виконання різноманітних фізичних вправ; розвиваючу функцію учителя фізичної культури, що полягає в тому, щоб розвивати розумові якості учнів; організаційну функцію учителя фізичної культури, що пов’язана з організацією: уроку фізичної культури, секційних занять з видів спорту, які культивуються в школі, ранкової гігієнічної гімнастики, фізкультхвилинок, рухливих ігор та розваг на майданчику, спортивних змагань, спортивних свят, колективу фізичної культури; господарську функцію учителя фізичної культури, що реалізується в процесі обслуговування і підготовки до занять спортивних майданчиків, залів та спортивного обладнання; агітаційно-пропагандистську функцію учителя фізичної культури, яка визначається умінням вести пропаганду здорового способу життя, систематичних занять фізичною культурою – органічна частина діяльності учителя фізичної культури; дослідницьку функцію; конструктивну функцію учителя фізичної культури, що проявляється в умінні упорядковувати зміст уроку, оптимізувати навчання і розвиток рухових здібностей; комунікативну функцію” [2, с. 16].

Ю. Зайцева зазначає, що діяльність учителя фізичної культури має свої особливості, адже відбувається у незвичайних умовах, порівняно з діяльністю інших учителів. Насамперед це специфіка проведення уроків, які проходять не в навчальному кабінеті, а у спортивному залі або на свіжому повітрі (спортивний майданчик, стадіон тощо), з використанням спеціального або нестандартного спортивного обладнання та інвентарю. Суттєвою відмінністю професійної діяльності вчителя фізичної культури є руховий компонент (необхідність демонстрації фізичних вправ, виконання фізичних рухів разом із групою, страховка учнів під час виконання вправи), тобто всебічна підготовленість учителя з видів спорту, передбачених шкільною програмою [3, с. 139].

Аналіз наукової літератури, проведений Ю. Зайцевою, дав змогу виокремити пріоритетні функції учителя фізичної культури, як освітньо-просвітницька, виховна,

оздоровча, рухова, проектувальна, конструктивна, управлінсько-організаторська, гностична, комунікативна, адміністративно-господарська функції [3, с. 141].

Таким чином, нами визначено, що специфіка професійної діяльності учителя фізичної культури виявляється у застосуванні знань, вмінь та навичок, необхідних для виконання основних професійних функцій, серед яких загальнопедагогічні: навчальна, виховна, організаційна, розвивальна, планувальна, контрольна, комунікативна, дослідницька та специфічні професійні функції учителя фізичної культури: функція допомоги і страховки при виконанні учнями фізичних вправ, здоров'язбережувальна, профілактична та суддівська.

Розглянемо специфічні функції, які реалізуються у професійній діяльності учителя фізичної культури.

Функція допомоги і страховки при виконанні учнями фізичних вправ передбачає запобігання травматизму на уроках фізичної культури, володіння навичками страхування і застосовування їх у процесі виконання учнями фізичних вправ, надання першої медичної допомоги при різних видах травм.

Здоров'язбережувальна функція вчителя фізичної культури передбачає застосування сучасних здоров'язбережувальних технологій у фізичному вихованні школярів.

Профілактична функція вчителя фізичної культури передбачає формування фізично здорової особистості учня зі стійкими переконаннями та системою знань про здоров'я і здоровий спосіб життя, виховання у школярів свідомого ставлення до власного здоров'я.

Суддівська функція вчителя фізичної культури передбачає складання документації для проведення змагань серед учнів загальноосвітніх навчальних закладів, здійснення суддівства змагань з різних видів спорту.

Отже, учитель фізичної культури в навчальному процесі виконує багато функцій та здійснює різні види діяльності, тому нами визначено, що оволодіння студентом визначеними професійними компетенціями дозволить говорити про сформованість у нього професійних функціональних компетентностей, які відповідають функціональній діяльності вчителя фізичної культури та мають бути сформовані у процесі фахової підготовки.

Необхідність удосконалення змісту підготовки майбутніх учителів фізичної культури до виконання специфічних професійних функцій підтверджують результати анкетування студентів, які навчаються за спеціальністю 014 Середня освіта (Фізична культура), та учителів фізичної культури закладів загальної середньої освіти.

Аналіз відповідей студентів на питання анкети “Чи володієте Ви методикою проведення уроку з варіативного модуля “Гімнастика” в школі?” виявив, що з 298 опитаних студентів володіють 31,56%, не володіють – 12,94%, володіють на низькому рівні – 39,97%, важко відповісти – 15,52%.

Аналіз відповідей питання анкети “Чи володієте Ви способами страховки та надання допомоги учням під час навчання гімнастичним вправам?” виявив, що з 298

опитаних студентів володіють 52,84%, не володіють – 6,19%, володіють на низькому рівні – 33,74%, важко відповісти – 7,21%.

Відповіді учителів фізичної культури на запитання “Наскільки, на Вашу думку, студенти-практиканти володіють професійно орієнтованими знаннями та вміннями щодо проведення уроку фізичної культури?” показали, що із 32 опитаних учителів вважають, що студенти-практиканти володіють повністю – 36,11%, володіють частково – 58,33%, не володіють – 5,56% (рис. 1).

Отже, тільки 36,11% учителів фізичної культури вважають, що студенти-практиканти володіють повністю професійно орієнтованими знаннями та вміннями щодо проведення уроку фізичної культури.

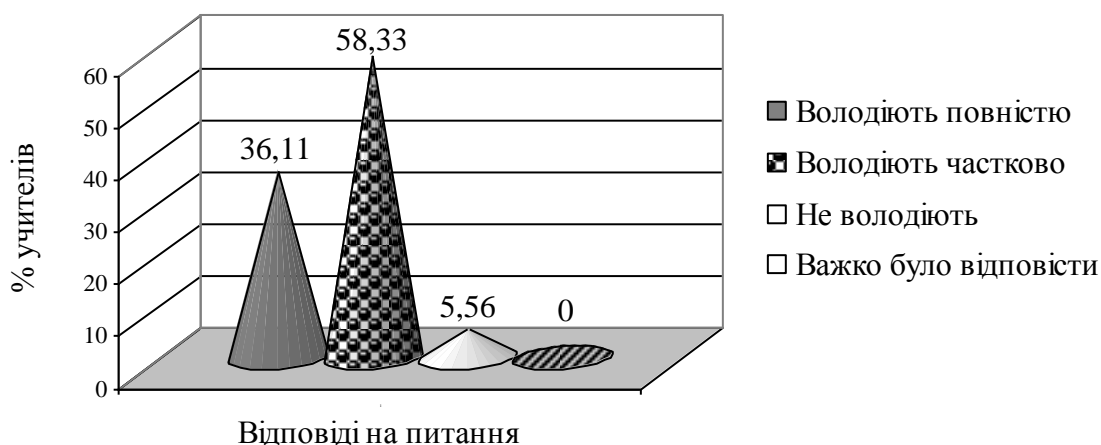

Рис. 1. Розподіл відповідей учителів фізичної культури закладів загальної середньої освіти, опитаних про володіння студентами-практикантами професійно орієнтованими знаннями та вміннями щодо проведення уроку фізичної культури (%).

Результати відповідей на запитання “Наскільки, на Вашу думку, студенти-практиканти володіють знаннями про вимоги здорового способу життя, режиму дня та харчування, гігієнічних вимог до одягу та місця занять?” свідчать про те, що з 32 опитаних учителів фізичної культури загальноосвітніх шкіл вважають, що студенти-практиканти володіють повністю – 47,2%, володіють частково – 33,3%, не володіють – 11,1%, важко було відповісти – 8,3% опитаних учителів.

Отже, 47,22% опитаних учителів вважають, що студенти-практиканти володіють повністю знаннями про вимоги здорового способу життя, режиму дня та харчування, гігієнічних вимог до одягу та місця занять.

Удосконалення змісту підготовки майбутніх учителів фізичної культури до виконання специфічних професійних функцій ми вбачаємо у забезпеченні здобувачу вищої освіти вільного вибору навчальних дисциплін, які вносяться до робочих навчальних планів. Однією з таких навчальних дисциплін є дисципліна “Особливості проведення уроків гімнастики”.

Мета навчальної дисципліни “Особливості проведення уроків гімнастики” – озброєння студентів знаннями про особливості проведення уроків фізичної культури з гімнастики в школі, основи методики їх побудови, озброєння студентів педагогічними

знаннями, навичками та вміннями, необхідними для викладання різноманітних видів гімнастики у закладах загальної середньої освіти.

Основним завданням навчальної дисципліни “Особливості проведення уроків гімнастики” є формування у студентів знань, умінь і навичок, необхідних для організації та проведення уроків фізичної культури з розділу та модулів «Гімнастика» у школі; планування уроків фізичної культури з гімнастики; сприяння всебічному гармонійному розвитку учнів, укріпленню їх здоров’я у процесі фізичного виховання; оволодіння спеціальними знаннями щодо техніки виконання гімнастичних вправ, організації та проведення індивідуальних та групових занять з учнями різної статі, віку та рівня фізичної підготовленості; знаннями щодо забезпечення безпеки на уроках фізичної культури з гімнастики.

У результаті вивчення дисципліни майбутні учителі фізичної культури оволодівають фаховими компетентностями, а саме знаннями про техніку гімнастичних вправ; види оздоровчих видів гімнастики; методику складання плану-конспекту уроку фізичної культури з гімнастики; методику проведення загальнорозвивальних, стройових вправ, переміщень; методику виконання та навчання вправ багатоборства, акробатичних вправ; методику розвитку рухових здібностей; методику програмованого навчання гімнастичних вправ; методику виявлення і ліквідацію помилок у виконанні гімнастичних вправ; методику проведення уроку фізичної культури з розділу та модулів “Гімнастика” в школі; методику оцінювання навчальних досягнень учнів на уроках фізичної культури з гімнастики. Майбутні учителі фізичної культури у процесі вивчення навчальної дисципліни “Особливості проведення уроків гімнастики” оволодівають вміннями проводити окремі частини уроку фізичної культури з гімнастики; проводити урок фізичної культури з гімнастики; аналізувати педагогічний процес; планувати, програмувати навчально-тренувальний процес; організовувати різні гімнастичні заходи; застосовувати допомогу та страховку під час виконання учнями акробатичних вправ та вправ на снарядах; застосовувати основні методи і засоби навчання гімнастичних вправ; планувати навчально-тренувальну роботу в секціях.

Програма навчальної дисципліни “Особливості проведення уроків гімнастики” складається з таких змістових модулів: урок як основна форма організації навчального процесу з гімнастики в школі; структура і зміст уроку фізичної культури з гімнастики; методологічні положення щодо проведення уроків фізичної культури з гімнастики; загальні методичні положення до проведення уроків фізичної культури з гімнастики з учнями різних вікових груп; контроль, облік та оцінка навчальних досягнень учнів на уроках фізичної культури з гімнастики.

Висновки. У ході нашого дослідження окреслено специфічні професійні функції учителя фізичної культури, до яких віднесено функцію допомоги і страховки при виконанні учнями фізичних вправ, здоров’язбережувальну, профілактичну та суддівську функції. Визначено, що майбутні учителі фізичної культури недостатньо володіють знаннями, вміннями та навичками для виконання специфічних

професійних функцій, тому вважаємо доцільним введення до вільного вибору студентів навчальної дисципліни “Особливості проведення уроків гімнастики”.

Список літератури

1. Волкова Н. П. Педагогіка : [навчальний посібник] / Н. П. Волкова. – К. : Академвидав, 2007. – С. 467–489.
2. Забора А. В. Формування знань і навичок майбутніх вчителів фізичної культури в процесі вивчення дисциплін “Теорія і методика фізичного виховання” і “Гімнастика з методикою викладання”: дис. ... канд. наук з фізичного виховання і спорту : 24.00.02 / Забора Андрій Володимирович. – Х., 2004. – 197 с.
3. Зайцева Ю. Специфіка діяльності вчителя фізичної культури як організатора фізкультурно-спортивної роботи в загальноосвітніх навчальних закладах / Юлія Зайцева // Витоки педагогічної майстерності. – 2014. – Випуск 13. С. 139–144.
4. Самсутіна Н.М. Особливості проведення уроків фізичної культури з гімнастики: навчальний посібник / Наталя Михайлівна Самсутіна, Світлана Миколаївна Данило // Бердянськ: Видавничо-поліграфічний центр ТОВ “Модем”, 2017. – 132 с.
5. Шиян Б.М. Теорія і методика фізичного виховання школярів / Б. М. Шиян. – Тернопіль : Богдан, 2002. – Ч. 2 – 248 с.

ФУНКЦІЯ УЧИТЕЛЯ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ У ФОРМУВАННІ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ ШКОЛЯРІВ

Сніцар Д.І., Пристинська Т.М.

Маріупольський державний університет

Донбаський державний педагогічний університет

Вступ. У сучасній Україні є зміна якісних вимог до розвитку людського потенціалу, який би забезпечував конкурентоспроможність людини на ринку праці, успішну і кваліфіковану професійну діяльність, кар’єрне й суспільне зростання, соціальну захищеність, безпечну і плідну життєдіяльність загалом. Забезпечення цих вимог потребує достатньої зрілості особистості для подолання примітивних інстинктів, відмови від егоїзму і егоцентризму, визнання загальнолюдських цінностей, зокрема, поваги до життя і гідності людини, любові до живої і неживої природи, прийняття норм соціально-адаптивної поведінки (емоційної стриманості, толерантності, дотримання елементарних гігієнічних і фізіологічних норм, тобто, прийняття здорового способу життя (ЗСЖ) як основи життєвого стилю). Саме ЗСЖ є підґрунтям особистісного творчого самовизначенні у соціальному житті, яке знаходиться у безпосередній залежності від рівня здоров’я людини, її «якісних фізичних» характеристик. Високий потенціал фізичної, психічної та розумової діяльності є найважливішою запорукою повноцінного суспільного життя людини.

Актуальність теми дослідження пов’язана з низкою чинників. По-перше, це – погіршення здоров’я українців, низький рейтинг цінності здоров’я у системі ціннісних орієнтацій молоді. По-друге, очевидна недостатність валеологічного супроводу педагогічного процесу в школі та ВНЗ. По-третє, недостатньо розроблена